

УДК 329.001(100)

Плахтій Тарас Олексійович, незалежний дослідник, 79014, Львів, Тракт Глинянський, 36-Б, mob.: 38 (050) 317 3701, e-mail: taras.plakhtiy@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1339-7441

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ТРАДИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОСТМОДЕРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (АРХЕТИПНИЙ ПІДХІД)

Анотація. Обґрунтовано необхідність конструювання політичних партій нового покоління, які були б здатними здійснювати традиційну для них діяльність – ефективно та результативно у раціональній площині управляти суспільством в умовах переходу із модерну до постмодерну і у самому постмодерні.

Представлено міждисциплінарну модель для аналізу життєдіяльності політичних організацій, яка була створена з метою здійснення такого конструювання. Вона пов'язує емерджентні якості політичних організацій на макрорівні із вибором поведінкових стратегій їхніх членів на мікрорівні через взаємодію цих членів у рамках первинних груп і партійних підрозділів на мезорівні. Модель включає біологічний, архетипний, соціально-психологічний, організаційний і політологічний підходи з виділеними у кожному з них аспектами, які пов'язують ці підходи у цілісну модель на основі архетипного підходу.

Детально описано взаємозв'язки між аспектами різних підходів. Зокрема організаційний підхід визначає тип відтворюваних у первинних групах та партійних підрозділах ситуацій, які впливають на перебіг групової динаміки (соціально-психологічний підхід) та актуалізують відповідні культурні архетипи у несвідомому учасників взаємодії (архетипний підхід), що, через сформовані на їх основі габітуси, установки, фрейми, дискурси, символи, цінності, визначають поведінковий вибір учасників взаємодії, активуючи чи

пасивуючи їх (біологічний підхід). Все це прискорює або сповільнює аж до повної зупинки процес олігархізації політичних партій і визначає їх життєздатність, ефективність та результативність, включно зі здатністю реалізовувати протягом тривалого часу власні початкові цілі (політологічний підхід).

Створена і представлена міждисциплінарна модель дозволяє здійснювати аналіз життєдіяльності політичних організацій на мікро-, мезо- і макрорівні на стадії їх конструювання з метою вибору оптимальної сукупності організаційних параметрів будови цих організацій у відповідності до типу зовнішнього середовища, в якому вони мають діяти.

Ключові слова: постмодерн, архетипний підхід, політичні партії нового покоління, організаційний підхід, закон олігархізації Міхельса.

Плахтий Тарас Алексеевич, независимый исследователь, 79014, Львов, Тракт Глинянский, 36-Б, mob.: 38 (050) 317 3701, e-mail: taras.plakhtiy@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1339-7441

ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПАРТИИ КАК СУБЪЕКТЫ ТРАДИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПОСТМОДЕРНОМ ОБЩЕСТВЕ (АРХЕТИПНЫЙ ПОДХОД)

Аннотация. Обоснована необходимость конструирования политических партий нового поколения, которые были бы способны осуществлять традиционную для них деятельность – эффективно и результативно в рациональной плоскости управлять обществом в условиях перехода из модерна к постмодерну и в самом постмодерне.

Представлено междисциплинарную модель для анализа жизнедеятельности политических организаций, которая была создана с целью осуществления такого конструирования. Она связывает эмерджентные качества

политических организаций на макроуровне с выбором поведенческих стратегий их членов на микроуровне через взаимодействие этих членов в рамках первичных групп и партийных подразделений на мезоуровне. Модель включает биологический, архетипический, социально-психологический, организационный и политологический подходы с выделенными в каждом из них аспектами, которые связывают эти подходы в целостную модель на основе архетипного подхода.

Подробно описано взаимосвязи между аспектами различных подходов. В частности организационный подход определяет тип воспроизводимых в первичных группах и партийных подразделениях ситуаций, влияющих на ход групповой динамики (социально-психологический подход) и актуализирующих соответствующие культурные архетипы в бессознательном участников взаимодействия (архетипический подход), которые, через сложившиеся на их основе габитусы, установки, фреймы, дискурсы, символы, ценности, определяют поведенческий выбор участников взаимодействия, активируя или пассивируя их (биологический подход). Все это ускоряет или замедляет до полной остановки процесс олигархизации политических партий и определяет их жизнеспособность, эффективность и результативность, включая способность реализовывать в течение длительного времени собственные первоначальные цели (политологический подход).

Созданная и представленная междисциплинарная модель позволяет осуществлять анализ жизнедеятельности политических организаций на микро-, мезо- и макроуровне на стадии их конструирования с целью выбора оптимальной совокупности организационных параметров строения этих организаций в соответствии с типом внешней среды, в которой они должны действовать.

Ключевые слова: постмодерн, архетипический подход, политические партии нового поколения, организационный подход, закон олигархизации Михельса.

Plakhtiy Taras Oleksiiovych, independent researcher, 79014, Lviv, Tract Glynianskyi, 36-B, mob.: 38 (050) 317 3701, e-mail: taras.plakhtiy@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1339-7441

POLITICAL PARTIES AS SUBJECTS OF TRADITIONAL ACTIVITIES IN A POSTMODERN SOCIETY (ARCHETYPAL APPROACH)

Abstract. The necessity of constructing new generation political parties that would be able to carry out traditional activities for them - to effectively and efficiently rationally manage the society under conditions of transition from modern to postmodern and in the postmodern itself is substantiated.

An interdisciplinary model for analyzing the life of the political organizations, which was created for the purpose of such construction, is presented. It links the emergent qualities of the political organizations at the macro level with the choice of behavioural strategies of their members at the micro level through the interaction of these members within primary groups and party units at the meso level. The model incorporates biological, archetypal, socio-psychological, organizational, and political science approaches with aspects highlighted in each of them that link these approaches into a coherent model based on an archetypal approach.

The relationships between the aspects of the different approaches are described in detail. In particular, the organizational approach determines the type of situations reproduced in the primary groups and party units that affect the course of group dynamics (socio-psychological approach) and actualize the relevant cultural archetypes in the unconscious participants of the interaction (archetypal approach), which, due to their established, their habitual settings, frames, discourses, symbols, values, determine the behavioural choice of the participants in the interaction, activating or passivating them (biological approach). All this accelerates or slows down to a complete stop the process of oligarchization of the political parties and determines their viability, efficiency and effectiveness, including their ability to realize their initial goals for a long time (political science approach).

The created and presented interdisciplinary model allows to analyze the life of the political organizations at the micro, meso and macro levels at the stage of their construction in order to choose the optimal set of organizational parameters of the structure of these organizations in accordance with the type of external environment in which they should operate.

Keywords: postmodern, archetypal approach, new generation political parties, organizational approach, law of oligarchization of Michel.

Постановка проблеми. Сучасна політологія в цілому і патологія зокрема вивчають, класифікують та описують існуючі політичні організації, виділяючи їхні типи, види та визначаючи їхні якості, дієздатність та ефективність в рамках різних політичних систем у різних країнах.

При цьому очевидним є те, що традиційні політичні організації, які виникли і сформувалися в епоху модерну, не справляються зі своїми ключовими функціями про управління суспільствами, країнами і глобальним світом у сучасну епоху переходу від модерну до постмодерну.

Тому актуальною ми бачимо проблему не опису існуючих, а конструювання політичних партій нового покоління, що були би здатними виживати і діяти в складному турбулентному зовнішньому середовищі з його множинністю істин, руйнуванням смислів та цінностей, нерівномірністю соціального розвитку різних країн, яка зумовлює проявлення постмодерну там, де ні суспільство, ні його політичні організації не готові до цього.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. У своїй монографії [1] українські науковці Е. Афонін і А. Мартинов концептуалізують результати багаторічних теоретичних і моніторингових досліджень Української школи архетипіки (1992–2018), у яких використано авторські архетипні методики діагностики трансформаційних змін української свідомості. На основі узагальнення отриманих даних та закономірно очікуваних стрибкоподібних

якісних змін у суспільній свідомості, автори формулюють оптимістичний прогноз найближчого розвитку.

В той же час, вони підкреслюють, що сьогодні особливої ваги набуває спроможність бачити й активно формувати різні варіанти розвитку подій. Це, на їх думку, є важливою ознакою нової соціальної інженерії. Класична прогностика переважно відстежувала тенденції, нова ж посткласична технологія прогнозування покликана насамперед передбачати альтернативи. Відповідно ширше визначення предметного поля завдань соціальної інженерії полягає в сукупності підходів прикладної соціології, орієнтованих на цілеспрямовану зміну організаційних структур, що визначають людську поведінку та забезпечують функції соціального контролю.

На думку авторів, особливого значення в процесі переходу від одного соціального ладу до іншого набувають соціально-інженерні чинники, такі як конструювання політичних інститутів, рецепція принципів правових систем розвинутих демократичних держав, формування нового типу культури на засадах нових цінностей та соціальних пріоритетів.

Таким чином, конструювання політичних інститутів, зокрема політичних партій шляхом цілеспрямованої зміни їх організаційних структур, що визначають людську поведінку та забезпечують функції соціального контролю, є ефективним способом вирішення поставленої нами на початку загальної проблеми.

У своїй роботі [2] український філософ Мирослав Попович, розглядаючи модерн і постмодерн, зазначає, що характерною рисою першого в останні десятиліття заведено вважати раціоналізм. Починаючи з епохи Просвітництва, європейська цивілізація намагається знайти відповідь на питання, яким шляхом суспільство має вибирати свої цілі і яка роль раціональності у їх виборі та реалізації.

В тій же роботі автор зазначає, що постмодерн категорично не приймає ідеї про прихований смисл історії людини і людства, а постмодерністи

проголошують завершення цілераціональної історії і початок цілковито чогось нового.

Це, на нашу думку, нівелює значимість та руйнує смисл традиційної діяльності політичних партій, що виникли та формувалися у часи модерну і у своїй більшості спиралися на статичні – незмінні протягом тривалого часу ідеології, базові засади яких намагалися у той чи інший спосіб, більш чи менш успішно поширити, а, подекуди, нав'язати суспільствам.

Далі Мирослав Попович, описуючи постмодерн, зазначає, що «дзеркало», яке мало б відображати реальність, виявляється розбитим на дрібні шматочки, з яких не зліпити цілого – бо не існує проекту, який дозволив би оглянути всі ці шматочки з понадлюдської висоти, щоб розгадати таємниці мозаїки. Існує єдиний механізм сполучення хаосу частинок у ціле – комунікація, в ході якої індивіди-суб'єкти дивляться не зверху, звідкись із неосяжних висот, а один одному у вічі і знаходять порозуміння, а не внутрішню єдність на основі проекту понадособистісного і понадчасового раціонального колективного Я.

На нашу думку, такий підхід постмодерністів є реакцією на усвідомлення неспроможності існуючих політичних організацій справитися зі складністю сучасного світу, яка безперервно і прискорено наростає.

В той же, приведена цитата містить ключ до вирішення цієї проблеми. Традиційна діяльність політичних партій у постмодерні повинна скласти в одне ціле і тривало утримувати в динамічній рівновазі частинки розбитого «дзеркала», що відображають реальність, з метою отримання її цілісного образу, його сприйняття, аналізу та розуміння. Більше того, такі політичні партії, шляхом організації у певний спосіб внутріпартійної комунікації і комунікації партії із суспільством, мали б забезпечувати утворення і підтримку голографічного мозку організацій, метафору якого представив у своїй книзі [3] американський науковець Г. Морган – коли кожна частинка розбитого «дзеркала» здатна відображати цілісний власний образ, і образ реальності, які відображається у цілому «дзеркалі», завдяки чому організація набуває здатності до безперервної самоорганізації та самовідтворення.

У нашій роботі [4] ми показали, що колективна суб'єктність організацій, яка включає сформоване у визначений нами спосіб свідоме і раціональне колективне Я, що безперервно взаємодіє із її колективним несвідомим, є запорукою попередження тоталітарності, якої, на думку Мирослава Поповича, й намагаються уникнути ідеологи постмодернізму.

У роботі [5] російський науковець Н. Розов в представив структурну схему загальної концепції динамічного взаємодії ментальних і соціальних компонентів, розкривши їх основні закономірності.

Всі соціальні структури реальні і діють лише остільки, оскільки проваджені поведінкою людей, що займають свої позиції в цих структурах. Ця поведінка безпосередньо управляється психічними установками, а в цілому - габітусами, фрейми і символи яких обумовлені культурними зразками, що передаються з покоління в покоління, в тому числі найбільш глибокими і інерційними - етнічними та цивілізаційними архетипами. Нові символи і фрейми, що з'являються, можуть з часом витіснити колишні, заміщати їх у процесах трансляції між поколіннями - так відбувається еволюція культурних зразків. Відбуваються також зміни архетипів, що вже означає глибоке культурно-цивілізаційне зрушення.

Однак швидкість, з якою відбувається цей перехід в умовах, коли існує значна кількість успішних розвинутих країн, які його вже здійснили, не дозволяє очікувати на природний перебіг описаних автором процесів. На нашу думку, слід цілеспрямовано змінювати саме архетип як структуротвірний компонент менталітету, що передбачає автоматичну зміну символів, фреймів, габітусів, ритуалів, тощо.

При цьому слід враховувати справедливую тезу цього ж автора, який, не применшуючи фактору випадковості, вказує на важливу закономірність: в поворотних моментах історії нові ідеї виникають тільки завдяки відбору і поєднанню між собою вже наявних в даній культурі ідей [6].

Вирішувати поставлену на початку проблему ми плануємо в рамках архетипного підходу, який розробляється Українською школою архетипіки.

Зокрема, ми спиратимемося на вироблені нами [7] засади архетипного управління суспільством на основі розробленого українською вченою О. Донченко «Архетипового менеджменту» [8].

Розглядаючи еволюцію уявлень про управління в контексті класичної, некласичної і постнекласичної наукових раціональностей, російський науковець В. Лепській у своїй книзі [9] сформував цілісне бачення процесів формування уявлень про управління і тренди його розвитку в умовах постмодерного світу – у рамках відповідної йому постнекласичної раціональності. Автор вважає, що в контексті постнекласичної раціональності, на відміну від класичної та некласичної, під управлінням розуміється не жорстка детермінація систем, а «м'які форми управління» – створення умов для їхнього розвитку. Фактично домінуючими видами управління стають різноманітні види управління через середовище.

Тобто політичні партії, щоб стати ефективними та результативними у добу постмодерну, повинні інтегруватися із суспільством і складати з ним одне ціле, будучи, в той же час, розділеними з ним через нечітку межу.

Необхідно відзначити, що приблизно у ті ж роки, коли формувалися уявлення про постмодерн, теорія організацій вирішувала проблему вибору організаційної структури в залежності від складності зовнішнього середовища. Так, Г. Морган вважає, що тип зовнішнього середовища є головним фактором, який визначає оптимальну будову організації та інші її ключові параметри [3]. Це ж доводять автори книги [10], стверджуючи, що у простому та визначеному зовнішньому середовищі найоптимальнішою буде проста лінійна ієрархічна структура із відповідними (які передбачають вимушені поступки) стратегіями конкуренції, із формальними системами комунікації, із негнучкою організаційною культурою та із рутинними завданнями у працівників. Натомість турбулентне зовнішнє середовище вимагає переходу до горизонтальної структури із відповідними стратегіями конкуренції, які передбачають співпрацю, із ефективною системою обміну інформацією, із адаптивною організаційною культурою та із делегуванням повноважень.

Американський вчений Дж. Гараєдагі у своїй книзі [11], узагальнюючи розвиток організаційного підходу у сучасному світі, виділив два зсуви організаційної парадигми, що ілюструють перехід від уявлень про організацію як механістичну систему без власного розуму до організаційних систем біологічної моделі з одним розумом і, далі, до організацій – мультирозумних систем соціальної моделі. Власне організації останнього типу довели свою ефективність та результативність в умовах турбулентного зовнішнього середовища внаслідок запровадження розподіленого (партисипативного) управління в їх середині та набуття здатності до адаптивної реструктуризації у процесі їхньої діяльності.

Все це свідчить про можливість побудови політичних партій нового покоління, що здатні ефективно та результативно діяти в постмодерному світі, здійснюючи раціональне цілепокладання на основі широкосмугової обробки наростаючих потоків інформації, що надходить із зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Мета статті полягає у створенні міждисциплінарної моделі для аналізу життєдіяльності політичних організацій, що пов'язує їхні емерджентні якості на макрорівні із вибором поведінкових стратегій їхніх членів на мікрорівні через взаємодією цих членів у рамках первинних груп і партійних підрозділів на мезорівні, яка зможе стати основою для конструювання політичних партій нового покоління, що здатні здійснювати свою традиційну діяльність – ефективно та результативно у раціональній площині управляти суспільством в умовах переходу із модерну до постмодерну і у самому постмодерні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Організації, особливо політичні, неможливо достатньо адекватно відобразити в рамках лише одного наукового підходу чи дисципліни. А коли йдеться про їхнє конструювання, то доводиться використовувати і узгоджувати між собою цілий набір різних підходів, виявляючи взаємозв'язки між ними та перевіряючи сформульовані тези в рамках одного з них на одночасну їхню відповідність усім іншим підходам.

Для створення міждисциплінарної моделі з метою аналізу життєдіяльності політичних організацій ми обрали наступні підходи: біологічний, архетипний, соціально-психологічний, організаційний та політологічний.

Вибір саме такого набору підходів для створення моделі був зроблений з огляду на можливість поєднання їх в одне ціле шляхом виявлення їхніх ключових аспектів – свого роду вузлових точок, які пов'язують усі перелічені підходи один з одним. Ми вділили по два, на наш погляд, ключові аспекти кожного з перелічених підходів з метою максимального спрощення викладу складних і об'ємних описів останніх, що, однак, дозволяє достатньо адекватно представити сукупність взаємозв'язків між ними.

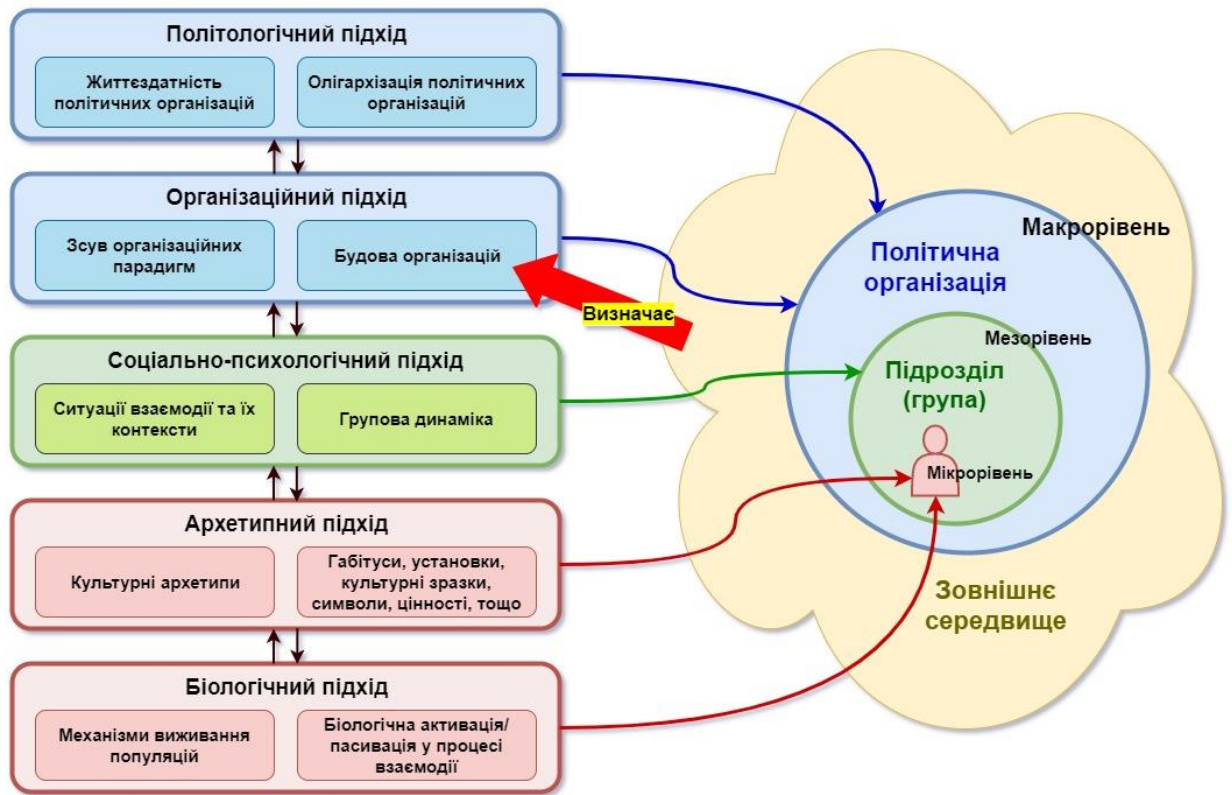
Базовим підходом у цьому переліку, безперечно, є архетипний підхід, який пов'язує їх усіх в одне ціле і займає центральне місце у структурі взаємозв'язків між ними, фактично забезпечуючи перехід від мікрорівня до мезо- і макрорівня.

Отже, перші два підходи – біологічний і архетипний описують організацію на мікрорівні – дозволяють визначати і, відповідно, прогнозувати вибір її членами поведінкових схем та стратегій у процесі взаємодії всередині організації.

Соціально-психологічний підхід дає змогу описати те, що відбувається на мезорівні, а саме, як, під впливом яких закономірностей відбувається взаємодія членів організацій в групах, між групами в рамках підрозділів і між різнорівневими організаційними підрозділами.

Організаційний та політологічний підходи дають змогу описати організацію на макрорівні – визначити її найбільш загальні характеристики та якості. Безпосередній зв'язок цих підходів із архетипним підходом дозволяє встановити взаємообумовленість цих характеристик та якостей із вибором членами організації поведінкових схем та стратегій у її первинних групах та підрозділах.

Створена нами міждисциплінарна модель для аналізу життєдіяльності політичних організацій представлена на схемі 1.

Схема 1. Міждисциплінарна модель для аналізу життєдіяльності політичних організацій.

Один із найбільш важливих підходів – **біологічний підхід** ми представили в рамках його біополітичних [12] та етологічних [13] відгалужень. Він включає наступні два базові аспекти.

Перший аспект ґрунтується на тезі про існування двох фундаментальних механізмів виживання популяцій – конфронтації і кооперації, що забезпечують реалізацію її біологічної мети – виживання. Так А. Олескін у [12] зазначає, що з точки зору біополітики соціальна поведінка є складним переплетінням двох таких її форм: 1) агоністичної, що включає форми поведінки, пов'язані з конфліктами між живими організмами, а саме агресію, ізоляцію, підпорядкування (як сукупність форм поведінки, спрямованих на припинення

агресії з боку іншої особи); 2) неагоністичної (лояльної, «дружньої»), що включає афіліацію, кооперацію, а також соціальне полегшення та імітацію.

При цьому ми вважатимемо очевидним те, що колективне несвідоме сформувалося під впливом природної потреби забезпечити реалізацію біологічної мети життєдіяльності людської популяції – виживання, як здатності до самовідтворення в часі та експансії у просторі в рамках екосистеми. Це обумовлює глибоку взаємопов'язаність наших біологічної та психічної систем і, відповідно, взаємопов'язаність біологічного та архетипного підходів.

Другий аспект полягає у біологічній активації і пасивації членів популяції у процесі їх взаємодії у складі малих чи великих груп внаслідок перебігу низки відповідних нейрогуморальних реакцій у мозку кожного з них [13]. Активація і пасивація проявляються у процесі ранжування претендентів на лідерство у цих групах, в результаті чого відбувається ієрархічне структурування біосоціальних систем. Ієрархії регулюють доступ «менш цінної» їхньої частини (низькорангових особин) до обмежених джерел ресурсів. Інша соціальна функція ієрархії – зниження рівня внутрішньогрупової агресії, тобто пасивації, за рахунок вироблення правил мирної взаємодії особин різних рангів: домінантів, субдомінантів, підпорядкованих [12].

Таким чином, біологічний підхід дозволяє прогнозувати біологічну активацію чи пасивацію членів політичних організацій на мікрорівні в залежності від рівня актуалізації того чи іншого механізму виживання популяції – конфронтації чи кооперації.

Зазначимо, що біологічні активація та пасивація безпосередньо пов'язують біологічний підхід із соціально-психологічним підходом через, відповідно, соціальну фасилітацію та інгібіцію.

Архетипний підхід, який ми використовуємо та розвиваємо [4, 7, 14], сформований на основі доробку Української школи архетипіки, зокрема – на основі підходів української вченої О. Донченко.

У її роботі [8] колективна психіка представлена утворенням, що базується на автономному фундаменті – фундаменті архетипів. Коли людина потрапляє в

архетипову ситуацію, вона діє відповідно до внутрішньої схеми, типової для кожного. Архетипу, де б він не з'являвся, притаманна потужна спонукальна сила, що завжди йде від несвідомого. Механізм активації архетипу відбувається через феномен лібідо, що визначається як загальний життєвий інстинкт або «психічна енергія». Її джерелом є конфлікт між інфантильною інстинктивністю та етикою, якого не можна уникнути. За наявності відповідної ситуації ті чи інші структури колективного несвідомого здатні активуватися моментально. Психологічний механізм активації цих структур один, а от форми прояву залежать від багатьох чинників – ситуації, виду і типу групи, рівня довіри або пізнання свідомістю пластів колективної психіки, тобто від співвідношення свідомого та несвідомого у психіці індивіда та групи. Архетип як цілісний образ завжди складається з дихотомій. Не існує ізольованих архетипів, бо людина не може стати людиною без взаємин і відношень з іншими ролями і внутрішніми іпостасями.

Ввівши поняття та описуючи організуючі принципи фрактального архетипу психосоціальної еволюції О. Донченко виділяє такі його складові: тоталітарний (тотемний) тип життєустрою суспільства, авторитарний тип життєустрою суспільства, ліберальний життєустрій, демократичний устрій життя, які, у більш придатному для нашої моделі форматі викладу відповідають культурним архетипам консолідації, конфронтації, конкуренції та кооперації.

Вживаючи поняття культурних архетипів, ми маємо на увазі, що кожен з них являє собою сукупність відповідних йому дихотомій особистісних архетипів, інваріантів політичного міфу, тощо, які пропонують різні класифікації архетипів несвідомого [7] і які складають основу, навколо якої формуються фрейми, дискурси, габітуси, ритуали [5]. При цьому слід розуміти, що культурні архетипи консолідації та конфронтації є вкрай нестійкими і повсякчас зсуваються або до конфронтації, або до кооперації (добровільної чи примусової) [14].

Отже першим аспектом архетипного підходу, який встановлює зв'язок між ним і біологічним підходом, є культурні архетипи, що сформувалися на

основі більш древніх механізмів виживання людських популяцій і були означені нами в описі біологічного підходу.

Другий аспект архетипного підходу полягає в активації тих чи інших габітусів, установок, фреймів, дискурсів, символів, цінностей, тощо в наслідок активації певного культурного архетипу ситуаціями взаємодії та їх контекстами, що відтворюються в групах і підрозділах політичних організацій. Цей аспект безпосередньо пов'язує архетипний підхід з соціально-психологічним та організаційним підходами. Перший з них визначає залежність обрання членами організації поведінкових схем і стратегій від ситуацій взаємодії, у яких вони перебувають, та їхніх контекстів, а другий – визначає, якого типу ситуації взаємодії системно відтворюватимуться в первинних групах та підрозділах організацій (про це - нижче).

Зазначимо, що ці обидва аспекти також зв'язують архетипний підхід із політологічним. Вони дають змогу передбачити, з одної сторони, життєздатність політичних організацій на основі того, чи виділена членами партії енергія буде погашатися у внутрішніх конфліктах внаслідок актуалізації культурного архетипу конфронтації, чи акумулюватиметься та спрямовуватиметься на реалізацію партійних цілей внаслідок актуалізації культурного архетипу кооперації. З іншої сторони, вони визначають результат перебігу внутріорганізаційних процесів, який, якщо не виробити і не запровадити превентивних заходів, обумовлює проявлення закону олігархізації Міхельса, що приводить до олігархізації політичних організацій.

Таким чином, архетипний підхід дозволяє прогнозувати життєздатність організацій в залежності від актуалізації того чи іншого культурного архетипу – конфронтації чи кооперації, що, у свою чергу, визначається відповідним типом архетипових ситуацій, які повсякчас відтворюються у первинних групах та підрозділах організації. В той же час, актуалізація того чи іншого культурного архетипу активує відповідні йому габітуси, установки, фрейми, дискурси, символи, цінності, тощо, які й визначають вибір учасниками взаємодії

поведінкових схем і стратегій на мікрорівні в рамках відтворюваних тими чи іншими організаційними параметрами партій архетипових ситуацій.

Соціально-психологічний підхід займає проміжне місце у представленій нами взаємопов'язаній сукупності підходів і описує перебіг групових процесів на мезорівні в організаціях. Він також представлений двома найважливішими, на наш погляд, аспектами.

Перший охоплює класичну або природну групову динаміку, що включає сукупність групових ефектів та процесів, якими супроводжується розвиток типової людської групи. У низці наших публікацій ми досліджували перебіг групової динаміки в політичних організаціях, а в роботі [7] узагальнили їх результати і обґрунтували способи управління нею шляхом управління ситуаціями взаємодії членів партійних підрозділів створеними нами організаційними інструментами в рамках організаційного підходу.

Перебіг групової динаміки визначає відтворення та зміну ситуацій взаємодії на відповідних етапах розвитку груп, що обумовлює його взаємозв'язок із архетиповим підходом, який актуалізує відповідні архетипи у кожній ситуації, що визначають поведінку учасників взаємодії.

Другий аспект стосується впливу ситуації взаємодії та їх контекстів на поведінковий вибір учасників взаємодії і ґрунтується на результатах досліджень, що представлені у книзі [15] відомих соціальних психологів Л. Росса, Р. Нисбетта.

Автори визначили і детально проаналізували три основні принципи соціальної психології: сильного детермінуючого впливу на поведінку людини безпосередньої соціальної ситуації; впливу на поведінку суб'єктивної інтерпретації; залежності поведінки від стану індивідуальної психіки та соціальної групи як напружених систем. Вони, на думку цих авторів, є основою сучасної соціальної психології.

Ми вбачаємо безпосередній зв'язок цього аспекту соціально-психологічного підходу з архетиповим підходом, а саме з актуалізацією певного культурного архетипу відповідною ситуацією взаємодії, яка через

нього активує відповідні йому габітуси, установки, фрейми, дискурси, символи, цінності, що безпосередньо визначають поведінковий вибір учасників взаємодії. В той же час актуалізація певного культурного архетипу активує чи пасивує учасників взаємодії на біологічному рівні внаслідок запуску відповідних йому нейрогуморальних реакцій у мозку кожного з них. Також цей аспект безпосередньо пов'язаний із організаційним підходом, а саме із відтворенням типових ситуацій взаємодії у первинних групах та підрозділах політичної партії, що визначаються параметрами її організаційної будови.

Таким чином, соціально-психологічний підхід дозволяє прогнозувати соціальну фасилітацію та інгібіцію членів політичних організацій на мезоорівні – у первинних групах та потрійних підрозділах в залежності типових ситуацій взаємодії, що відтворюються та змінюються в них в результаті перебігу групової динаміки. Змінюючи її перебіг організаційними інструментами, що дозволяють цілеспрямовано відтворювати сконструйовані ситуації взаємодії, можна змінювати перебіг класичної групової динаміки, управляючи активацією і пасивацією учасників взаємодії.

Організаційний підхід ми відносимо до макрорівня через дослідження у його рамках загальних параметрів політичних організації, що обумовлюють їхні емерджентні якості, які, у свою чергу, через описані нами взаємозв'язки між підходами, визначають поведінковий вибір їхніх членів на мікрорівні. Представимо його також двома аспектами.

Перший з них визначає подвійний зсув організаційної парадигми, який представив у своїй книзі [11] американський науковець Дж. Гарасдагі як перехід від організацій – нерозумних систем механістичної моделі — до організацій – систем з одним розумом біологічної моделі і далі, до організацій – мультирозумних систем соціальної моделі. Цей аспект безпосередньо пов'язує організаційний підхід із політологічним, визначаючи, якого типу організації будуть життєздатними в сучасному турбулентному, невизначеному і нечіткому зовнішньому середовищі із наростаючою складністю та потоками виробленої у

ньому інформації, обсяг якої прискорено зростає. Тобто при переході від модерну до постмодерну.

Подвійний зсув організаційної парадигми відповідає подвійному зсуву парадигми суб'єкт-об'єктних відносин у контексті еволюції уявлень про управління, яка розглядає його в рамках класичної, некласичної та постнекласичної раціональності [9]. Ці обидва зсуви відображають зміну характерного для кожної з парадигм типу суб'єкта управління – від суб'єкта як одної особи до суб'єкта – малої групи і далі, до суб'єкта у складі великої групи, взаємодія учасників якої впорядкована певними алгоритмами. Це, а також відповідний останньому типу суб'єктності основний політичний процес у партіях нового покоління, що безпосередньо пов'язує організаційний підхід із політологічним, ми представили у нашій публікації [16].

Другий аспект визначає вибір сукупності організаційних параметрів політичної партії, що включає організаційну структуру, організаційну культуру, тип лідерства, ролі (завдання) працівників, підходи до обміну та розподілу інформації, напрямок зсуву конкуренції, тощо, у відповідності до типу зовнішнього середовища, у якому діє чи буде діяти ця організація.

Як ми зазначали вище, у 70 -90-х роках минулого століття, синхронно із виникненням поняття постмодерну, в рамках теорії організації було вироблено загальний підхід до вибору параметрів організаційної будови у відповідності до типу зовнішнього середовища, у якому діє організація. Так, автори книги [10], стверджують, що у простому та визначеному зовнішньому середовищі найоптимальнішою буде проста лінійна ієрархічна структура із відповідними (які передбачають вимушені поступки) стратегіями конкуренції, із формальними системами комунікації, із негнучкою організаційною культурою та із рутинними завданнями у працівників. Натомість турбулентне зовнішнє середовище вимагає переходу до горизонтальної структури із відповідними стратегіями конкуренції, які передбачають співпрацю, із ефективною системою обміну інформацією, із адаптивною організаційною культурою та із делегуванням повноважень.

Фактично другий аспект конкретизує перший – він визначає, на яких засадах та яким чином мають бути збудовані політичні партії нового покоління - мультирозумні системи соціальної моделі, що будуть життєздатним, ефективними та результативними у турбулентному зовнішньому середовищі, пов'язуючи у такий спосіб організаційний та політологічний підхід.

В той же час другий аспект організаційного підходу визначає тип відтворюваних у первинних групах та партійних підрозділах ситуацій, які впливають на перебіг групової динаміки (соціально-психологічний підхід) та актуалізують відповідні культурні архетипи у несвідомому учасників взаємодії (архетипний підхід), що, через сформовані на їх основі габітуси, установки, фрейми, дискурси, символи, цінності, тощо визначають поведінковий вибір учасників взаємодії, активуючи чи пасивуючи їх (біологічний підхід). Все це прискорює або сповільнює аж до повної зупинки процес олігархізації політичних партій і визначає їх життєздатність, ефективність та результативність, включно зі здатністю реалізовувати протягом тривалого часу власні початкові цілі (політологічний підхід).

Політологічний підхід визначає найбільш загальні динамічні параметри політичних організацій у часовій розгортці на макрорівні – він формує уявлення про життєздатність, ефективність та результативність політичних організацій у зовнішньому середовищі в умовах конкретних політичної системи та країни на кожному етапі їх життєдіяльності (перший аспект). В той же час, політологічний підхід фіксує та аналізує процеси переродження політичних партій внаслідок дії закону олігархізації Міхельса з відповідною зміною їхніх початкових цілей, концентрацією влади у керівному ядрі при пасивації загалу, а також фіксує та аналізує появу і динаміку внутріорганізаційних суперечностей та конфліктів (другий аспект).

Перший аспект, як ми зазначали вище, безпосередньо пов'язаний із типом використаної при конструюванні і побудові партії організаційної парадигми, а другий – із сукупністю організаційних параметрів партії, що визначають її будову та перебіг внутріорганізаційних процесів.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Створена і представлена міждисциплінарна модель дозволяє здійснювати аналіз життєдіяльності політичних організацій на мікро-, мезо- і макрорівні на стадії їх конструювання з метою вибору оптимальної сукупності організаційних параметрів будови цих організацій у відповідності до типу зовнішнього середовища, в якому вони мають діяти.

На її основі ми створили проект політичної партії нового покоління, що здатна здійснювати традиційну діяльність в умовах переходу від модерну до постмодерну та безпосередньо у постмодерні [16] і випробували на практиці розроблені нами в рамках цього проекту окремі технології та алгоритми колективної роботи членів великих груп партійних підрозділів.

Початок побудови партії за цим проектом відкриє перспективу дослідження її основних якостей та перебігу внутріорганізаційних процесів на усіх рівнях, що дозволить коригувати окремі параметри проекту у процесі розгортання такої організації.

Список використаних джерел:

1. Афонін Е., Мартинов А. Українське диво: від депресії до соціального оптимізму / Е. Афонін, А. Мартинов. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. – 296 с.
2. Попович М. Модерн і постмодерн: філософія і політика / М. Попович // Дух і Літера. – 2002. – №9–10.
3. Морган Г. Имиджи организации: восемь моделей организационного развития / Г. Морган; пер. с англ. под ред. Н. Лапиной. – М. : Вершина, 2006. – 416 с.
4. Плахтій Т. Суб'єктність організацій в архетипному вимірі / Т. Плахтій // Публічне урядування : збірник. – № 2 (3) – червень 2016. – К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2016. – С. 204-216.

5. Розов Н. С. Ритуалы, институты и ресурсы: социальные основы трансформации менталитета / Н. С. Розов // Ценности и смыслы. – 2010. – №5 (8). – С. 50-67.

6. Розов Н. С. Концептуализация связи / Н. С. Розов // Философия и общество. – 2017. – № 1 (82). С. 29-47.

7. Плахтій Т. Організаційні інструменти архетипного управління соціальними системами / Т. Плахтій // Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во «ДокНаукДержУпр». – №2(18) спеціальний випуск. – Червень, 2014. – С. 130-141.

8. Донченко О. А. Архетиповий менеджмент: монографія / О. А. Донченко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 264 с.

9. Лепский В. Е. Методологический и философский анализ развития проблематики управления / В. Е. Лепский. – Москва : Когито-Центр, 2019. – 340 с.

10. Дафт Р. Организационная теория и дизайн: учебник / Р. Дафт; пер. с англ. В.Кузин. – СПб : Питер, 2013. – 640 с.

11. Гараедаги Дж. Системное мышление: Как управлять хаосом и сложными процессами. Платформа для моделирования архитектуры бизнеса / Дж. Гараедаги; пер. с англ. Е. И. Недбальская; науч. ред. Е. В. Кузнецова. – Минск : Гревцов Паблицер, 2007. – 480 с.

12. Олескин А. В. Биополитика. Политический потенциал современной биологии: философские, политологические и практические аспекты / А. В. Олескин. – М. : МГУ им. В. М. Ломоносова, 2006. – 583 с.

13. Жуков Д.А. Стой, кто ведет? Биология поведения человека и других зверей: в 2 т. / Д. А. Жуков. – М. : Альпина нон-фикшн, 2014. – 564 с.

14. Плахтій Т.О. Архетипні засади реструктуризації політичного простору / Плахтій Т.О. // Публічне урядування : збірник. – № 4 (14) – червень 2018 (спецвипуск). – Київ : ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018. – С. 237-253.

15. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация: перспективы социальной психологии / Л. Росс, Р. Нисбетт; пер. с англ. В. В. Румынского; под ред. Е. Н. Емельянова, В. С. Магуна. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 429 с.

16. Плахтій Т. Основний політичний процес у партіях нового покоління [Електронний ресурс] / Т. Плахтій // Збруч : веб-сайт. – 27 жовтня 2019. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/93087>.

References:

1. Afonin, E., & Martynov A. (2019). *Ukrainske dyvo: vid depresii do sotcialnogo optymizmu [Ukrainian miracle: From Depression to Social Optimism]*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House [in Ukrainian].

2. Popovich M. (2002). Modern i postmodern: filosofiya i polityka. [Modern and Postmodern: Philosophy and Politics]. *Dukh i Litera – Spirit and Letter*, 9–10 [in Ukrainian].

3. Morgan, G. (1998). *Imidzhy organizatsyi: vosiem modeliei organizatsyonnoho razvitiia [Images of Organization]*. (N. Lapina, Trans.). Moskov: Vershyna [in Russian].

4. Plakhtiy, T. (2016). Subiektnist organizatsii v arkhetypnomu vymiri [Subjectivity of organizations in archetypal dimension]. *Publichne uriaduvannia: zbirnyk – Public Governance: Collection*, 2(3). (pp. 204-216). Kyiv: DP “Vydavnychi dim “Personal” [in Ukrainian].

5. Rozov, N. S. (2010). Ritualy, instituty i resursy: socialnyie osnovy transformatsiyi mentaliteta [Rituals, institutions and resources: social foundations of the transformation of mentality]. *Cennosti i smysly – Values and meanings*, 5 (8), 50-67 [in Russian].

6. Rozov, N.S. (2017). Konceptualizaciya svyazi [Conceptualization of Communication]. *Filosofiya i obshchestvo – Philosophy and society*, 1 (82), 29-47 [in Russian].

7. Plakhtiy, T. (2014). Organizational Tools for Archetypal Management of Social Systems. *Social Science Research Network*, June 13. Retrieved from: <https://ssrn.com/abstract=2542837>.

8. Donchenko, O.A. (2012). *Arxetypovyi menedzhment: monografiya [Archetypal Management. Monograph]*. Kirovograd: Imex-LTD [in Ukrainian].

9. Lepskiy, V. E. (2019). *Metodologicheskij i filosofskij analiz razvitiya problematiki upravleniya [Methodological and philosophical analysis control development]*. Moscow: Cogito-centre [in Russian].

10. Daft, R. (2013). *Organizatsionnaia teoriia I dizain [Organization theory and design]*. (E. V. Kuznietsova, Trans.). Sankt Peterburg: Piter [in Russian].

11. Gharajedaghi, J. (2007). *Sistemnoie myshlenie: Kak upravliat khaosom i slozhnymi protsesami. Platforma dlia modelirivaniia arkhitektury biznesa [System thinking: managing chaos and complexity: a platform for designing business architecture]*. (E. I. Niedbalskaia, Trans., E. V. Kuznietsova Ed.). – Minsk: Grievtsov Publisher [In Belarus].

12. Oleksin, A. V. (2006). *Biopolitics. Biopolitika. Politicheskij potencial sovremennoj biologii: filosofskiye, politologicheskiye i prakticheskiye aspekty. [The political potential of modern biology: philosophical, political and practical aspects]*. Moscow: Lomonosov Moscow State University [in Russian].

13. Zhukov, D.A. (2014). *Stoj, kto vedet? Biologiya povedeniya cheloveka i drugikh zverej: v 2 t. [Wait, Who Leads? Biology of the Human Behavior and other Animals: in 2 volumes]*. Moscow: Alpina non-fiction [in Russian].

14. Plakhtiy, T. O. (2018). Archetypal principles behind political space realignment. *Public management: collection, 4 (14), (Special edition)*. (pp. 227-243). Kyiv: DP “Vydavnychiy dim “Personal” [in Ukrainian].

15. Ross, L., & Nisbett, R. (1999). *Cheloviek I situatsiia: perspektivy sotsialnoi psikhologii [The person and the situation: Perspectives of social psychology]*. (V. V. Rumynskii, Trans., E. N. Yemelianova, V. S. Maguna Ed.). Moskov: Aspekt Press [in Russian].

16. Plakhtiy, T. (2019). Osnovnyj politychnyj proces u partiyax novogo pokolinnya [The main political process in new generation parties]. *Zbruch: veb-sait – Zbruch: website*. Retrieved from <https://zbruch.eu/node/93087> [in Ukrainian].